

Vinko Vodopivec

NEKAJ GALSКИH NAPISOV

Abstract

Some Gallic inscriptions

From his campaigns in Gaul (present day France) Caesar provides us with accounts of the Veneti. This document begs the question of languages of the region in pre-Roman (pre-Latin) times. Twenty-three inscriptions are studied; inscriptions No. 7 from Umbria and No. 8 and 12 from west Lombardy are from Italy, the others are from France. We have evidence that pre-Roman (pre-Latin) inscriptions can be deciphered using Slavic templates. Thus, we have confirmation of Slavic communities in Gaul prior to Roman occupation. Majority of the inscriptions are from tombstones but other funerary appurtenances and incidental mundane objects provide us with insights into everyday life. Especially interesting are those associated with mythology, belief system and drinking.

Ključne besede: Kelti, Galci, Veneti, Etruščani, Wendi, Reti, Slovani, zgodovina, arheologija, jezikoslovje, verovanje

Key words: Celts, Gauls, Veneti, Etruscans, Wends, Rhaetians, Slavs, history, archaeology, linguistics, religion

Uvod

Ob preučevanju »Keltov« ter narodov in jezikov, ki so sestavljali to zgodovinsko površno sestavljeno grupo, ki so jo označevala predvsem slovanska plemena v srednji in vzhodni Evropi in romanska plemena na zahodnem delu Evrope, sem dobil tudi revijo *Archaeolingua* s člankom *Gaulish inscriptions* [1]. Tu je objavljenih več napisov s področja sedanje Francije in sicer v venetski, latinski in grški pisavi, nekaj pa je tudi dvojezičnih napisov, ki pa niso prevodi, ampak samostojne vsebine. Predvsem napisi v venetski pisavi so razumljivi na slovanskih osnovah. Nekatere od teh napisov je obravnaval že Anthony Ambrozic in sicer pod zaporedno številko: 2, 7, 13, 15, 16 in 17 [2] ter pod številko 4, 11, 18 in 21 [3]. Večina napisov je sicer nagrobnih in po vsebini precej podobnih, so pa tudi napisi z drugačno, včasih prav presenetljivo vsebino. Pri proučevanju teh napisov so se pojavljale značilne besede, ki so prisotne v venetskih zapisih, ki so mnogo obsežnejši in dajejo temu primerno trdnjšo osnovo. To so predvsem sorodstvene vezi: *ate*, *atek*, *ato*, *atoš*, *matere*, *matre*, *brat*, *dede*, in lastnosti ali želje: *os* = ostani, *iar* = mlad, *ver* = veruj, *bog* = bog, *lon* = dar, *rei* = raj, *vit* = vitek itd. [4]. Skupno je obravnavano 23 napisov in njihovo razumevanje nam potrjuje že večkrat prikazano dejstvo, da je precej srednjeevropskih najstarejših napisov, ki so razumljivi na slovanskih osnovah.

Napisi in slike

Napisi so obravnavani tako, da so pri vsakem napisu po vrstnem redu navedeni:

- originalni zapis, prečrkovanje v navedeni literaturi, ki je praviloma v grščini, in pomen kot ga ugotavljajo Bökönyi, Meid in drugi strokovnjaki [1].
- Ambrožičev prevod [2 ali 3]
- moj prevod s prečrkovanjem, delitvijo zveznega ali delno zveznega teksta in smiselni prevod napisa.

Pri vsakem napisu je podan v *poševnem tisku* tudi *moj* komentar k razumevanju napisa navedenega v literaturi ter komentar in utemeljitve mojega razumevanja.

Posebej poudarjam, da predvidena imena v posameznih napisih ne dajejo nobene osnove za razumevanje teh napisov in so take razlage le dokaz, da razlagalci napisov ne razumejo. Zato se zatekajo k imenski teoriji, ki lahko poljubno razloži pomen prav vsakega napisa in to v katerem koli jeziku. Pri primerjavah razumevanj različnih prevodov posameznih napisov zato vedno primerjam le del napisa brez predpostavljenih imen, saj le tako dobimo enakovredno osnovo za jezikovne primerjave smiselnosti in ustreznosti prevodov. To poudarjam zato, ker bi sicer moral skoraj pri vsakem napisu, ki predpostavlja imena, ponavljati te splošnoveljavne ugotovitve.

NAPIS 1

Na sliki Fig. 3. [1] je napis:

KPIZIA Κριζια

Strokovnjaki [1] napis prevajajo kot ime Κριζια s pomeni: Welsh – *crych* = *curly* = kodrast. *Ime ne daje razumevanja.*

Moj prevod

KRIZIA KRI ZIA Kri zija. (*Blood open*).

Napis »kri zija« pomeni da gre za kri, ki zija, torej izteka iz odprte rane in se nabira v posodo – vazo ali skledo, bodisi kot zdravstveni ukrep poznan kot puščanje krvi ali precej bolj verjetno kot žrtveni dar.

Ker imena ne podajajo nobene osnove za razumevanje napisa, je bolj verjetna razlaga, da gre za posodo za puščanje krvi, predvsem v verske namene.

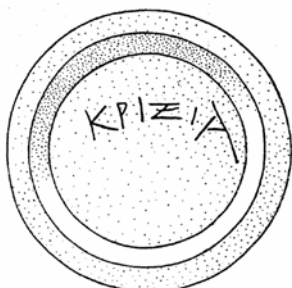

Fig. 3. Graffito on the bottom of a vase from Eyguières (Bouches-du-Rhône); the reading is Κριζια. Musée de Salon.

Napis 1

Fig. 6. Inscription on the handle of a bronze patera from Couchey (Côte d'Or). Dijon, Musée Archéologique.

Napis 2

NAPIS 2

Na sliki Fig. 6. [1] je napis:

DOIROS SEGOMARI IEVRV ALISANV Doiros Segomari ieuru Alisanu

Strokovnjaki napis prevajajo kot imena: DOIROS, SEGOMARI in ALISANU (*Doiros son of Segomaros*) [1].

Imena ne podajajo razumevanja napisa.

Ambrožičev prevod [2], str. 48, se prične s prečrkovanjem: DOIRO S S EGO MAR I IEVRV ALI SANU, nadaljuje z dopolnjevanjem: DOI(G)RO(V), Sə Sə JEGJO(V) MAR I EVRV ALI SANU in s prevodom: *You played out your part, you came to the end of worry and care and you are in the grave, but in dreamland* (Doigral si, si končal z nadlogami in skrbmi, čeprav si v grobu si v sanjski deželi).

Prevod je smiseln, vendar na začetku nekoliko samosvoj.

Moj prevod:

DO I ROS S EGO MARI IE V RV ALI SANU

Da je res si njemu mar je v ru ali snu.

(*Yes is true you to him care is in grave or dream.*)

Ob upoštevanju dejanskega začetka napisa in skrajšanega načina pisanja je verjetno, da gre za slovo in dobro željo umrlemu, ob sporočilu, da jim je zanj še kako mar, pa najsi bo v grobu – RU – rov – grob, ali v snu.

Tu se pojavi venetski EGO, ki pomeni njemu ali njega [4].

NAPIS 3

Na sliki Fig. 5. [1] je napis:

KPEITE Κρείτε

Strokovnjaki napis prevajajo kot ime Κρείτε [1]

Ime ne daje razumevanja napisa, čeprav v tem primeru niso daleč od bolj verjetnega pomena.

Moj prevod

KREITE K REITE K Reiti. (*To Reita*).

Verjetno gre za slovo in dobro željo umrlemu, ki naj potuje k Reiti, to je k Luni, ki je takratnim ljudem v primerjavi z žgočim soncem predstavljala prijetno posmrtno prebivališče ljudi. Znano je božanstvo Reita, ki so jo množično častili v Severni Italiji, zlasti v območju Este, zato je verjetnost kulta istega božanstva v ne prav veliki oddaljenosti velika, še zlasti glede na toliko in tolikokrat poudarjeno veliko gibljivost tedanjega prebivalstva [4].

NAPIS 4

Na sliki Fig. 7. [1] je napis:

ECKIΓΓO/PEIZKO/ΝΔΙΛΛΕ/OC Εσκιγγορειξ ΚονδILLEOC

Strokovnjaki napis prevajajo kot imeni: Eskiggoreis in Kondilleos [1]

Fig. 5. Epitaph from Nîmes, with inscription Κριτε "for Kritis". Nîmes, Musée Archéologique.

Napis 3

Verjetnost začetka nove vrste kot začetka nove besede je velika, zato te možnosti ni moč popolnoma zavreči, zlasti ne z imeni in brez razumevanja napisa.

Ambrožičev prevod [3], str. 136 se prične s prečrkovanjem: E SKIGGO REIKSKO NDILLE OC in dopolnitvijo JE SKIHO(V) REJ KSƏKO NƏDILJE OTS ter prevodom *He sneezed off (croaked) rather than any longer staying on.* (Je skihal (umrl) ki se rajši kot nadalje ostati.)

Prevod je smiseln, vendar nekoliko poenostavljen in v sredini samosvoj, saj ne sledi napisu.

Moj prevod

ESKIGGO/REIZKO/NDILLE/OC

E SKIG GO REI SKO N DIL LE OS

Je shiral ko raj skoraj naj dalj le ostane.

(He pine away when heaven nearly let longer only remain).

Gre za slovo ob smrti in za dobro željo umrlemu, ki je shiral in naj skoraj pride v raj ter tako v raju, kot tudi nam v spominu, še dalj časa ostane.

Moj prevod je zelo podoben Ambrožičevemu [3] prevodu saj je le nekoliko dopolnjen. Tudi tu se pojavijo značilne venetske besede REJ, SKO in OS, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

Fig. 7. Epitaph from Nîmes reading Εσκιγορετζ Κονδιλλεος. Nîmes, Musée Archéologique.

Napis 4

Fig. 8. Epitaph from Coudoux (Bouches-du-Rhône), with inscription ΑΤΕΘΑΣ (Σ)ΜΕΡΤΟΥΡΕΙΟΥΣ. Private.

Napis 5

NAPIS 5

Na sliki Fig. 8. [1] je napis:

ATEΘΑΣ/(S)ΜΕΡΤΟΥΡΕΙΟΥΣ ΑΤΕΘΑΣ (Σ)μερτουρειους

Strokovnjaki napis prevajajo kot imeni: Atestas in Smertojreigos [1].

Tudi tu začetek nove vrste ni upoštevan kot začetek nove besede, čeprav te možnosti ni moč popolnoma zavreči, zlasti ne z imenom in brez razumevanja napisa.

Moj prevod

ATESTAS/SMERTOJ/REIGIOS

ATE STA S SMERT OJ REI G I OS

Atek ostal si smrt oj raj glej je ostal.

(Daddy you rest death oh heaven see was remain)

Ob značilni besedi smert, ki se pojavlja tako v starih napisih kot v sedANJI slovenščini z nedvoumnim pomenom, je zelo verjetno, da gre za slovo in dobro željo umrlemu očetu ob njegovem pokopu in spomeniku, saj je v raju, ki ostane in po napisu ostane tudi nam v spominu.

Poleg sorodstvene vezi – ATE so značilne besede SMERT, REI in OS, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 6

Na sliki Fig. 13. [1] je napis:

ARICANI LUBITUS RIS TECUANDO EDO TIDRES TRIANIS

Strokovnjaki razumevanja napisa ne podajajo, so le ugibanja: *aricani* desired three thirds before ..., [1]

Verjetnost takih razmišljanje je očitno majhna.

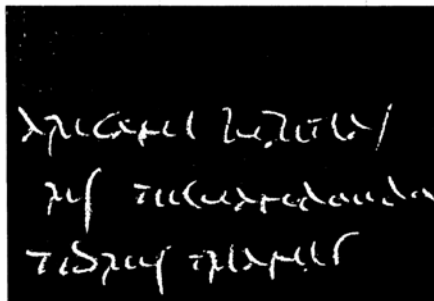

Fig. 13. Graffito from La Graufesenque with a short sentence in Gaulish. Collection Hermet, Musée de Rodez.

Napis 6

Moj prevod:

ARICANI LUBITUS RIS TECUANDOEDO TIDRES TRIANIS

A RICA NI LUBI TU S RIS TECU AN DOEDO TI D RES TRIA NIS

A reče ni ljubi tu z risom (magični ris) tekel in došel ti da res trajal nisi.
(But said not darling here with circle (magic circle) run and arrive you that really lasted not)

Verjetno gre za nesrečno ljubezen, ki ni trajala, saj je ljubi tekel za risom in pri tem umrl;
 morda pa gre za urok – teči v ris, zaradi katerega pokojni ni trajal.

Značilne besede so: RICA LUBI, RIS, TECU, RES, TRIA, NIS, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 7

Na sliki Fig. 9. [1] je napis:

ΕΚΚΕΓΓΑΙΒΛΑΝΔΟΟΥΙΚΟΥΝΙΑΙ Εσκεγγαι Βλανδοουικουνιαι

Strokovnjaki napis predstavljajo kot ženski grobni napis z imeni: Eskiggai in Blandoojikoyniai [1].
Imena ne predstavljajo razumevanja napisa.

Ambrožičev prevod [2], str 13, se prične s prečrkovanjem JE SKEGŽAJ BəL AN DO OJ I KOJNJAJ in nadaljuje z angleškim in slovenskim prevodom; *There was only a hinge's space between him and the horses* (Bil je le stežaj med njim in konji).

Prevod je sicer smiseln, vendar v sredini ne sledi zapisu.

Moj prevod v različicah:

ESKEGGAIBLANDOOJIKOYNIAI

E SKEG GAI BL AN DO O JI KOJN IAI

Je (v) skok podil bil in dokler on je konj počiva.

(He was hunt in gallop and till he eat horse rest.)

Fig. 9. Woman's epitaph from Gargas (Vaucluse); horizontal inscription on a stone block: Εσκεγγαι Βλανδοουικουνιαι. Avignon, Musée Calvet.

Različica – *Variant*:

E SKEGGAI BL AN DO O JI KOJN IAI

Je raztežaj bil in dokler on je konj počiva.

(*Distance has been and till he eat horse rest.*)

Morda gre za nagrobni spomenik na kar spominja zadnja beseda IAI, ki pomeni počitek, vendar je verjetneje, da gre za napis v zvezi s konjskim prometom, morda za težko prevozen klanec po katerem morajo konji počivati, voznik pa ta čas izkoristi za dobro hrano in pijačo, morda pa gre za gostilno s prenočišči ali celo za poštno, tovorno ali jezdno postajo.

Značilni besedi sta KOJN in IAI, pa tudi SKEG ali SKEGGAI, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 8

Na sliki Fig. 10-11. [1] je kombiniran napis. Teksta sta pisana na obeh straneh kamna v latinici in venetici v skoraj povsem enakem besedilu, zato bomo upoštevali najverjetnejšo kombinacijo obeh napisov v venetici:

Latinski napis:

-----/COISISDRVTEI F FRATER EIVS/MINIMVS LOKAVIT FT STATVITQVI

Coisis Druti f. frater eius minimus locavit et statuit

Todi inscription, Face A

Todi inscription, Face B

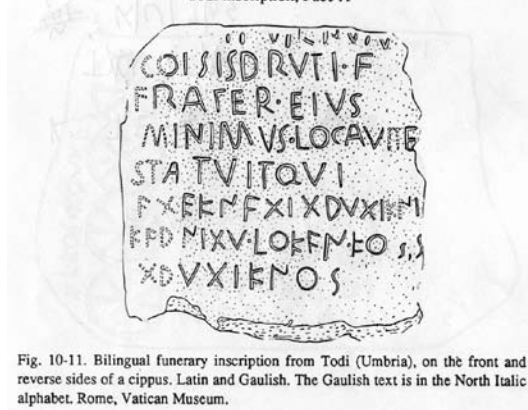

Fig. 10-11. Bilingual funerary inscription from Todi (Umbria), on the front and reverse sides of a cippus. Latin and Gaulish. The Gaulish text is in the North Italic alphabet. Rome, Vatican Museum.

Latinskega napisa ne prevajajo, je pa razvidno, da je tekst vsaj delno razumljiv v latinščini. Razvidno je tudi, da latinski tekst nima nobene povezave z napisom v venetščini.

Venetski napis:

ATEKNATI TRUTIKNI KARNITU LOKAN/ARTUAŠ KOISIS TRUTIKNOS
Strokovnjaki [1] venetski napis prevajajo kot imena: Ategnati, Drutikni, Coisis in Drutiknos: Ategnatos sin Drutosa ob mlajšem bratu Coisisu.

Imena ne podajajo razumevanja napisa.

Moj prevod:

ATEKNATI TRUTIKNI KARNITU (LOKAN) (ARTUAŠ) KOISIS TRUTIKNOS
ATEK NA TI T RUT IK NIKAR NI TUKOI SI S TRUTI K NOS
Atek na ti tu grob ak nikar ni tukaj si s trudem k nam.
(*Daddy take you here grave if on no account not here you with effort to us.*)

Iz napisa se izluščijo nekatere besede, ki omogočajo delitev napisa in njegovo razumevanje. V enakih napisih sta različni besedi Lokan in Artuaš, ki lahko pomenita imeni, zato ju v skupnem besedilu ne prevajam. Verjetno gre za slovo in dobro željo umrlemu očetu ob njegovem pokopu in spomeniku, saj kljub pokopu ostane in s trudem pride k nam in nam ostane tudi v spominu, še zlasti ob tako izčrpnem napisu na za tiste čase zanimivem nagrobnem kamnu.

Značilne besede so: ATE, RUT, KAR, KOI in NOS, ki se pojavljajo tudi v venetskih napisih in katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 9

Na sliki Fig. 12. [1] je napis:

KTESASOLOKANI/TANOTALIKNOI/KVITOS/VEKATOS/ANOKOLOKIOS/SETVL
OKIOS/ESANEKOTI/ANAREVIDEOS/TANOTALOS/KARNITUS/TAKOS TOVTES
Strokovnjaki napis prevajajo kot imena, saj navajajo, da gre za nagrobnik in zato ne podajo nobenega stvarnega pomena [1].

Kamen napisa nima nujno oblike nagrobnika, imena pa ne dajejo razumevanja napisa.

Moj prevod:

K TE SA SOL OKA NI TA NOT ALI K NOI K VIT OS VEKAT OS
K tebi s solzo oka ni tam not ali k nam kar vitek ostani žalovanje ostane
(*To you with tear of eye, not there inside or to us that slim remain mourning remain*)

AN OKO LOKI OS SE T V LOKI OSE SANE KO TI AN ARE VIDE OS
in oko loki ostaneš še ti, v loki ostane sen ko ti en rai vidiš ostane
(*and eye to pool stay also you in pool remain dream when you one heaven see remain*)

TA NOT AL OS KAR NI TU S TAKO S TO V TE S.

tam not al ostani kar ni tu si tako si to v tem si.

(*there inside oh remain what not here you such this in what you are.*)

Fig. 12. Funerary inscription from Briona (Novara), written in the North Italic alphabet. Novara, Museo Lapidario.

Verjetno gre za lirično izraženo slovo umrlemu dragemu bližnjemu, ki bo ostal v raju, ostal pa bo tudi svojim najdražjim v spominu in sicer prav tak kot je bil še v življenju, čeprav že spi s tem, kar je in v tem, kjer je.

Značilne besede so: OKA, NOT, NOI, VIT, OS, LOKI, SAN, ARE, KAR, TAKO, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda. Zanimiva je slikovna oprema s kolesi, ki lahko upodablja njegovo delo ali pa kaže na lažji prehod v večnost, morda pa ima tudi magičen pomen kot sončno kolo ali kaj podobnega.

Napis 9

NAPIS 10

Na sliki Fig. 16. in 17. [1] je napis z istega kamna. Latinski napis je slabo viden in ni prerisan kot venetski, niti ni podan celoten zapis kot ga berejo venetologi, zato ni mogoče ugotavljati pomena tega zapisa.

Venetski napis:

AKISIOS ARTAKOKOK MATEREKOS TOŠO KOTE ATOŠ TEUOX TONION EU

Razumevanje napisa ni podano [1].

Besedila strokovnjaki ne poskušajo razumeti in vlečejo le nekatere oblikovne značilnosti brez smiselnih zaključkov.

Moj prevod:

AKISIOS ARKATOKOK MATEREKOS TOŠO KOTE ATOŠ TEVOG TONION EV
 A KI SI OS (I)AR K ATO KOK MATERE KOS TO ŠO KO TE ATOŠ TEVOG TO NI ONEV
 Ti ki si ostal mlad kot ata kot matere kos ti šel ko te atek tvoj tu ni otel.
 (You who stay young like father or mother part you went when you father yours here not saved)

Possible explanation: KOS = *part = piece* respectively KOS = *blackbird = magician!*

Verjetno gre za zapis razpoloženja sorodnikov ob pokopu mladca, ki je del očeta in matere in je odšel ko ga oče ni mogel rešiti.

Fig. 16. Bilingual inscription in Latin and Gaulish, found near Vercelli. The Gaulish text is in the North Italic alphabet. Vercelli, Museo Leone.

tevoxtionion
/dēvogdonion/
"of gods and men"

F KI SIOS · FD KFX OKOK
MFX FDEKOS · XOMO
KOX FAXOM · XEVOY
XOMIO M·EV

akisios · arkatoko{k}
materekos · tošo
kote · atoš · teuox
tonion · eu

Fig. 17. Facsimile of the Gaulish text of the Vercelli inscription.

Napis 10

Kos je lahko tudi ptica, lahko pa tudi duh ali čarovnik znan iz venetskih besedil. Značilne besede so: OS, IAR, ATO, MATERE, KOS, ATOŠ; TEVOG ONEV, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 11

Na sliki Fig 14 je napis:

BVSCILLA SOSIO LEGA SIT INALIXI EMAGALY

Buscilla sosio legasit in Alixsie Magalu

Strokovnjaki napis prevajajo kot posvetilo z imeni: Buscilla Alixsie in Magalu [1].

Imena ne dajejo razumevanja napisa.

Ambrožičev prevod [3], str. 140, se prične s prečrkovanjem in nadaljuje z dopolnitvijo ter prevodom:

BUSCILLA SOSIO LEGA SI TI NA LIXIE MAGALI

PUŠILJA(V) SOSIO LEGA(V) SI TI NA LIŠJE MAGALU

Poslan (dvobožju) Sosju, legev si ti na lažjo gomilo.

Send to the deity, you lie in an easier mound.

Moj prevod:

BUSCILLA SOSIO LEGA SIT INALITI EMAGALI

BUS CIL L A S OS IO LE GASIT I NALITI EMAGALI

Boste čili le ak ste ostali jo le gasit ali naliti omagali.

(You will be hale only if you stay on quench (thirsty) or you drunk senk)

Fig. 14. Vase with dedication *Buscilla sosio legasit in Alixie Magalu* from Séraucourt (Bourges). Musée des Antiquités Nationales, St.-Germain-en-Laye.

Napis 11

Verjetno gre za napis v zvezi z opojno pijačo, najverjetneje gre za vino, saj boš ostal čil le če si boš gasil žejo, sicer boš omagal, ko se boš do sitega nalil.

Značilne besede so: *BUS, CIL, OS, GASIT, NALITI, EMAGALI* katerih pomen je razviden iz podanega prevoda. Ker gre za daljše in popolnoma razumljive besede ima prevod zelo veliko verjetnost.

NAPIS 12

Na sliki Fig. 15. [1] je napis:

VERCOBRETEOS READDAS

Strokovnjaki napis prevajajo z besedo *vercobretos*, ki naj bi bila znana iz Caesarjeve knjige *De Bello Gallico* in naj bi pomenila uradnika za javna del, torej tudi za pogrebe [1].

Fig. 15. Urn from Argenton-sur-Creuse with inscription *vercobretos readdas*.

Napis 12

Verjetnost takih predvidevanj je zelo majhna, saj ne poznamo nobenega napisa, ki bi vseboval poklic uradnika, razen če bi šlo za njegov pokop, kar pa je malo verjetno.

Moj prevod:

VERKOBRETEOS READDAS
VER KO BRET E OS REA D DAS

Veruj ko brat je ostal raj da daš.

(Believe when brother was stay heaven had to give)

Verjetno gre za posvetilo bratu, ki naj ostane v raju kot verujemo, da ga je dobil. Značilne besede so: VER, BRET, REA, DAS, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda in so še danes žive v slovenskem jeziku.

NAPIS 13

Na sliki Fig. 18. [1] je napis:

ΟΥΗΒΡΟΥΜΑΡΟΣ ΔΕΔΕΤΑΡΑΝΟΟΥ ΒΡΑΤΟΥΔΕΚΑΝΤΕΜ

Ουηβρουμαρος δεδε Ταρανοου βρατου δεκαντεμ

OJNBPOJMAROS DEDETARANOOJ BPATOJDEKANTEM

Strokovnjaki napisa ne razumejo in ugibajo če gre morda za zahvalno daritev desetine za posvetitev bogu Taranosu (*Vebromaros dedicated to Taranus gratefully the tithe*) [1].

Verjetnost takih ugibanj ja majhna, vendar še vedno večja, kot razlaga z imeni!

Ambrožičev prevod [2], str.35, se prične s prečrkovanjem in dopolnitvijo:

OJ JE VROJ MAROTS D` JEDE TARANO OJ VRATOJ D`JE K AN TEM ...

in nadaljuje s prevodom *He was ploughing the field. So that he ate the early meal, he returned to eat. Then ...* (Plužil je polje. Da jede zajtrk, se je vrnil. Potem ...)

Prevod podaja določeno misel, ki pa je brez trajne vsebine, ki bi bila vredna vklesanja v kamen, zato je tak prevod le malo verjeten.

Fig. 18. Dedication to *Taranus* from Orgon (Bouches-du-Rhône). Avignon, Musée Calvet.

Fig. 20. Dedication to the "Glanian Mothers". St.-Rémy-de-Provence, Hôtel de Sade.

Moj prevod:

OJNBPOJMAROS DEDETARANOOJ BPATOJDEKANTEM
 OJ N BPO J MAROS DEDE TA RANO OJ BPAT OJ DE KANTEM
 Oj ne beri je mrtvo dete tu rano oj brat oj da pokopljem.
 (*Oh do not read was dead baby here early oh brother oh that I bury*)

Užaloščeni ob rano mrtvem detetu toži bratu, ko ga pokopava, da naj ne bere tega žalostnega napisa. Brat je morda tudi sočlovek ali v širšem pomenu skupnost, saj se besedica brat pojavlja na različnih napisih in ni izključeno, da ne gre vedno za brata.

Značilne besede so: BRO, MAROS, DEDE, RANO, BRAT, KANTEM, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 14

Na sliki Fig. 20. [1] je napis:

MATPE/BOΓΛA/NEIKA/BOBPA/TOYΔE/KANTEM
 Ματρεβο Γλανεικαβο βρατου δεκαντεν

Strokovnjaki v napisu berejo imeni: Ματρεβο in Γλανεικαβο, ki naj bi bilo ime boginje izvira – matere – življenja, vendar ne podajajo vsebine in smisla napisa [1].

Imena ne podajajo niti vsebine niti smisla napisa.

Moj prevod:

MATR E BOG LANEI KA BO BRATOI DE KANTEM
 Mater je bog lani ko bo bratov grem pokopat.
 (*Mother was God last year when will brothers I go to bury*)

Verjetno gre za pokop brata, prav tako kot so lani pokopali že mater, ki jo je bog vzal.

Značilne besede so: MATR, BOG, LAN, KA, BO, BRATOI, KANTEM, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda. Zaradi številni razumljivih besed in smiselne vsebine, je verjetnost podanega prevoda zelo velika.

NAPIS 15

Na sliki Fig. 19. [1] je napis:

(K)APTA(GOSI)LLANOYIAKOSΔEΔE/MATPEBONAMAYSIKABOBPA TOYΔE--
 (K)αρταρ(ος)Ιλλανουιακος δεδε Ματρεβο Ναμαυσικαβο βρατου δε(κα)

V napisu strokovnjaki predpostavljajo le imena: Καρταρος Ιλλανουιακος, Matrebo in Namajsikabo ter ne podajo kakršnegakoli razumevanja [1].

Imena ne dajejo razumevanja.

Ambrožičev prevod [2] str 12 se prične s prečrkovanjem:

KAR TA ROSIL LAN OJ JA KOS DE ŠE MATRE BO; NAMAJ SI KA BO VRATOJ ŠE
 in prevodom *Whatever rain came last year, there is good likelihood that it may again, do not worry about its returning again.* (Ker je dež lani rosil, je verjetno da bo zopet, ne skrbi, da se bo povrnil.)

Fig. 19. Dedication to the "Nemausian Mothers".
Nîmes, Musée Archéologique.

Napis 15

Prevod sicer podaja smiselno vsebino, vendar je le malo verjeten, saj že oblika kamna napisa spominja na nagrobnik in ne na kmečko delo in skrb za pridelek, pa tudi podana vsebina ni take narave, da bi jo vklesavali v kamen.

Moj prevod:

KAR TAG OS IL LANOJ IAK OS DEDE MATRE BO NAM AJSI KA BO BRATOJ DE--
Kar tak ostal ali lani močno ostalo dete materi bo nam ajsa ko bo brat pokopal.
(*That such stay or last year strong stay baby to mother will us pain when will brother bury*)

Verjetno gre za bratov pokop, ki naj v spominu tak ostane, ostalo pa je lani močno dete materi, pa tudi bolečina ob pokopu. Ajsa = bolečina.

Značilne besede so: KAR, TAG, OS, LANOJ, IAK OS, DEDE, MATRE, BO, NAM, AJSI, BRATOJ, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda in so v večini še danes živi del sodobnega jezika.

NAPIS 16

Na sliki Fig. 23. [1] je napis:

CEΓOΜΑΡOС/OYIΔΔOHEOC/TOOYTIOYC/NAMAYCATIC/EYWPOYBHΛH/
CAMICOCIN/NEMHTON

Strokovnjaki napisa ne razumejo saj navajajo: »In one well known inscription a citizen of Nemanous (Nîmes) dedicates a νεμητον, a consecrated area, to the goddess Belisama«. νεμητον – nemeton – νέμεθω – nemetho = pasem [1].

Razlaga ni verjetna, saj ne podaja smiselne vsebine, ki tudi ni taka, da bi jo vklesavali v kamen.

Ambrožičev prevod [2], str. 7, se prične s prečrkovanjem CEGO MAROS OJ JIL `LON JE OC TOJ OJTIOJC NAMAJ CATIC JE IO U ROJ PELE CAMI COCIN NEMET ON in

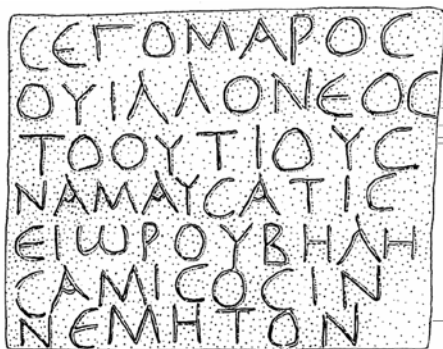

Fig. 23. Dedication of a *nemeton* by a citizen of Nemausus. Avignon, Musée Calvet.

Napis 16

dopolnitvijo ČEGO MAROTS ON JEL? AL ON JE OTS TOJ OJTIOJC NAMAJ SATITS JER JO U RAJ PELE SAMI SOSIN NEMET ON in prevodom *Why did the meadows fall silent? And all the mournful chirping cease? Do not fall silent because she is being carried to paradise by the Sosin himself. Let him be silent! (Zakaj so travniki onemeli in žalost veselje konča? Ne utihni, saj jo sam Sosin nosi v raj. Pusti mu tišino.)*

Pri prirejanju črk je precej neupravičenih sprememb. Smisel napisa je sicer podan, vendar je le malo verjeten, čeprav se na nekaterih delih bolje približuje pomenu.

Moj prevod:

SEGO MAR OS OJ IL LON E OS TOOJ TI OJ S NAM AJSA TI SEJ W ROJ BELE
 Sestra mar ostal oj ali dar je ostal tvoj ti oj z nami ajsa ti šel v raj beli
 (Sister care remain oh or gift was stay yours you oh with us pain you went in heaven white)
 SAMI SO SIN NEM E T ON
 sami so sin nem je tu on.
 alone were son mute was here he)

Napis je dobro razumljiv na slovanskih osnovah. Pokojna sestra je ostala tako kot njen dar, z nami je bolečina, ko je šla v raj beli, samo nemi sin nam je ostal.

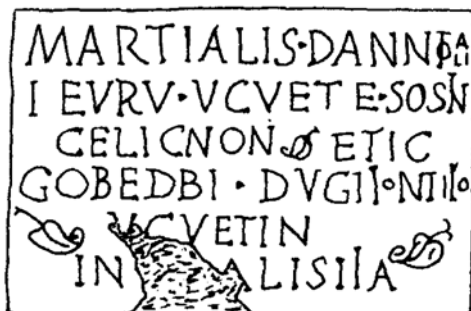
Značilne besede so: SEGO, MAR, OS, LON, TOOJ, NAM, AJSA, ROJ, BELE, SAMI, SIN, NEM, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda in so še danes mnoge prisotne v živih slovanskih jezikih.

NAPIS 17

Na sliki Napis 18 [2] je napis:

MARTIALISDANNOTALI/IEVRV.VCVETE.SOSIN/CELICNON(OS)ETIC/
 GOBEDBI.DVGIIONTITI/UCVETIN/IN ALISIA

Martialis Dannotali ieuuru Ucuete sosin celicnon etic gobedbi dugiiontiio Ucuetin in Alisiia

Napis 17

Strokovnjaki napis prevajajo: Martiali son of Dannotalos dedicated this building to Ucuetis and also to the metal-workers who serve Ucuetis in Alisia. – Gobed – metal workers, Alesia is name of town [1].

To je prvi prevod strokovnjakov, ki ima poleg tega celo smiselno vsebino. Če je Alisia res kraj napis je ta del zelo verjeten, ostali deli prevoda pa so malo verjetni glede na znane slovanske besede v slovenskem prevodu.

Ambrožičev prevod [2], str. 39, se prične s prečrkovanjem in dopolnitvijo: MARTIALIS, S` DAN NOT, ALI JE V RUU, VRUU V CVETJE, JE SOSIN ČELICNON, ČELICNON, CVETETIC GOBED BI, D` BI DVGIL ON TILO V CVET IN IN ALI SILA in nadaljuje s prevodom: *Martialis, placed inside, or he is in the grave; he is buried in flowers; he is Sosin full-fledged (unashamedly). A full-fledged flowerer to the cattle be! May he raise the body in blossoms and or power.* (Martialis, si dan not, ali je v grobu, v grobu v cvetju, je Sosin polnoveljavjen; polnoveljavjen govedi bodi cvetličar! Da bi dvignil on telo v cvet in in ali sili.)

V prevodu sta dve imeni, mnogo črk je spremenjenih ali dodanih, zato prevod v celoti ni zanesljiv pa čeprav se v nekaterih besedah približa bolj verjetnemu pomenu.

Moj prevod:

MARTI ALI S DAN NOT ALI IE URU U CVETE SO SIN CELI S NON OS E TIC
Mrtev ali si dan not ali je grob v cvetju so sin celi si noni ostal je stric
(*Dead or you are put inside or is grave in flower was son whole you to nana remain is uncle*

GOBEDBI DUGI I ONTI TI U CVETIN IN ALISIA

govedar dolgi je ondi ti u cvetju v raju (v Alisiji)

cattleman long is there you are in flower in heaven (in Alisia))

V primerjavi s prevodom strokovnjakov [1] ima podani prevod to prednost, da govori o nagrobniku in pokopu, kar nedvoumno izhaja iz besed: MARTI, DAN, NOT, URU. Napis govori o umrlemu sinu, ki je šel v grob v cvetju in je noni isti ostal, stric govedar dolgi je tam, ti pa si v raju v cvetju.

Poleg navedenih besed so značilne še znane venetske ali slovenske besede: CVETE, SIN, CELL, NON, OS, ONTI, CVETIN, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda in lepo dopolnjujejo pomen nagrobnega spomenika.

NAPIS 18

Na sliki Fig. 21. [1] je napis:

ΚΟΡΝΗΛΙΑΡΟ/ΚΛΟΙCΙΑΒΟ/ΒΡΑΤΟΥΔΕΚΑΝΤ

Κορνηλια Ροκλοισιαβο βρατου δεκαντ

Strokovnjaki v napisu berejo imeni: Κορνηλια in Ροκλοισιαβο, ki naj bi bilo tudi ime boginje izvira – življenja, sicer ne podajajo razumevanja napisa [1].

Imena ne podajajo niti vsebine niti smisla napisa.

Ambrožičev prevod [3], str. 135, se prične s prečrkovanjem KORNELIA, RO K LOICIA BO BRATOY, D E KANT in nadaljuje z dopolnitvijo KORNELIA, ROU K LOJCJA BO VRATOJ, DΘ JE KANC ter zaključi s prevodom *Cornelia, may the grave return the hunter, so that it is ended.* (Kornelija, ko bi rov (grob) lovca vrnil, da bo konec.)

Moj prevod

KOR NE LIA ROK LOI SIA BO BRATOJ DE KANT

Skoraj ne leži roka lej sije bo bratom grem pokopat.

(Almost don't lie arm you see shine when to brother I go to bury)

Verjetno gre za pokop brata, ki skoraj še ni položil rok v grob, a že sije medtem, ko ga bo brat pokopal. Možno je brati tudi me Kornelija z enakim ali podobnim nadaljevanjem.

Značilne besede so: KOR, LIA, LOI, SIA, BO, BRATOJ, KANT, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

Fig. 21. Dedication to the "Very Renowned" Mothers. St.-Rémy-de-Provence, Hôtel de Sade.

Fig. 30. Representations of the "Woodcutter God" Esus and of the *Tarvos Trigaranus*, "the Bull with the Three Cranes", on a Paris altar-stone. Paris, Hôtel de Cluny.

NAPIS 19

Na sliki Fig. 30. [1] je napis:

TARVOSTRIGARANVS Tarvos Trigaranus

Strokovnjakom [1] naj bi napis pomenil: *Bull with three cranes* - bik s tremi žerjavi.

To je smiselna vsebina glede na reliefno podobo in se sklada tudi s prevodom v slovenščino.

Moj prevod:

TAR VOS TRI GARANVS Tur ves trije gavrani.

Možne so različice: Tur s tremi gavrani, Tur ves trije gavrani, Dar ves trije gavrani ali Dar s tremi gavrani. Gavran = Krokar = velik črn ptič.

Ob podrobni primerjavi je verjetneje, da gre namesto za bika za tura in namesto za žerjava za krokarja.

NAPIS 20

Na sliki Fig. 28. [1] je napis:

RIISI/TQVANIA/RIIOSIOVRVS/LUCHIONIISTHICOM/AGOAITOCY.CAYOCCCY

V knjigi je le slika brez transkripcije in brez komentarjev o morebitnem prevodu napisa z opombo, da gre za votivni napis [1].

Po vsebini gre za nagrobni napis.

Moj prevod:

RES I TQ VAN IARE OS I O URU S LUCE ONE ISTE CO MAGO AI TOY CAY OC C CY
Res in tak nebo mlad ostal in v grobu z lučjo one iste kot mag aja tvoj saj ostal sam ci.
(*Really and such sky young stay and in grave with light that the same as magus lie your but remain alone you were*)

Nagrobni napis s pravo, lepo in mistično vsebino še posebej dopolnjuje ostale nagrobne spomenike. Morda gre za maga, svečenika, ki je mlad umrl in le s svojo lučjo ostane sam tako v grobu kot v rajju.

Značilne besede so: RES, TQ, VAN, IARE, OS, URU, LUCE, ONE, ISTE, MAGO, TOY, CAY, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

Fig. 28. Upper part of a stele with a human statue and votive inscription, excavated from the sanctuary of the Seine. Dijon, Musée Archéologique.

Napis 21

Na sliki Fig. 39. [1] je napis:

NEDDAMON/DELGU LINDA

Strokovnjaki [1] napis prevajajo: »*I contain the drinks of the nearest*«, kar vsaj spominja na posodo – čašo za pitje.

Prevod je smiseln, čeprav brez pravega in logičnega pomena.

Ambrožičev prevod [3], str. 135, se prične s prečrkovanjem: NII D DAM ON DIILGU LINOT in dopolnitvijo NIJ DƏ DAM DJILGU LINOT in zaključi s prevodom *May he laze at home for a long time.* (Naj se on doma dolgo leni.)

Moj prevod

NEDDAMON DELGU LINDA	različica <i>variant</i>
NED DA MON DELGU LINDA	LI N DA
Med da men dolgo življenje.	le naj da
<i>Honey give to me long life</i>	<i>only let give</i>

Zelo verjetno gre za med in dolgo življenje, torej posodo za med ali medico. Linda pomeni morda tudi: LI N DA = Le naj da.

Značilne besede so: NED, DA, MON, DELGU, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 22

Na sliki Fig. 40. [1] je napis:

IBETISVCIV ANDECARI BIIETE

Strokovnjaki napis prevajajo: »*Drink from this you will be very amiable*« [1] (Pitje od tu ti bo zelo prijazno.)

Tak prevod bi bil možen glede na to, da je napis na dnu steklenice; morda pa gre za vrč; vendar ni obrazložitev prevoda niti njegove utemeljitve.

Fig. 39. Grafito on a drinking cup from Banassac (Lozère). Musée des Antiquités Nationales, St.-Germain-en-Laye.

Napis 21

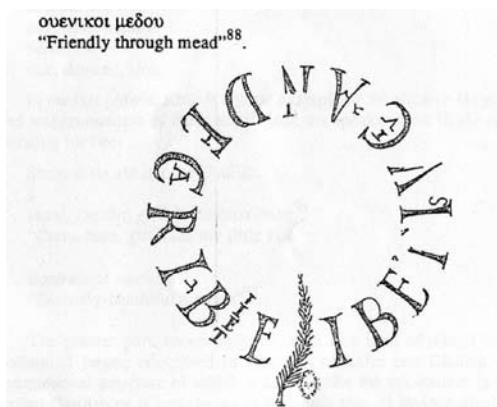

Fig. 40. Inscription on the foot of a bottle from Limé (Aisne), now lost.

Napis 22, 23

Moj prevod:

IBET I S UCIU AN DECAR I BI IE TE

Obetal je se učil en deček in bil je tebe.

Promisingly he learned, a boy, and was beating you

Verjetno gre za napis v zvezi z učenjem prizadevnega učitelja, vendar je nadarjeni in marljivi deček prekosil svojega učitelja.

Značilne besede so: IBET, UCIU, DECAR, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda. Ker gre za daljše besede, ki so še danes razumljive v slovenščini, je prevod zanesljiv.

NAPIS 23

Na sliki Fig. 40. [1] je zgoraj zabeležen napis:

Goblet from Vallauris (Alpes-Maritimes); RIG I, pp. 414-419 (with different interpretation).

OYENIKOY MEAOY

Strokovnjaki napis na čaši prevajajo: »*Friendly through mead*« – prijateljsko z medico [1].

To je doslej najboljši in najbolj smiseln od vseh navedenih prevodov izbranih besedil strokovnjakov.

Moj prevod

OJENIKOJMEDOJ

O JE NI KOJ MEDOJ

O je ni kot je medica.

O is not as is mead.

V napisu gre za hvalo medicini, ki jo čislajo nad vse.

Značilne besede so: O, JE, NI, KOJ, MEDOJ, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda. Ko Slovenec vidi ta napis, rabi le par sekund, da ga popolnoma razume, zato je podani prevod popolnoma zanesljiv. Razumljive so prav vse besede in to prav v napisanem vrstnem redu.

Zaključek

Tudi ta razumevanja galskih napisov pričajo o zelo širokem območju, ki so ga že davno pred Rimljani, v dobi ki jo pripisujejo Keltom, v srednji Evropi zasedali naši jezikovni predniki. Takratna slovanska prisotnost ni bila omejena le na jugovzhodni del, ampak zajema tudi skoraj vso srednjo Evropo. Slovenščina kot izrazito arhaični jezik z dvojino in bogatim izrazoslovjem in daleč najbolj narečno razčlenjenim slovanskim jezikom je prvovrstni in živi kulturni spomenik. Z najboljšimi povezavami z ostalimi slovanskimi jeziki, sanskrtom in vedskimi jeziki se tudi v tem primeru izkaže kot izjemno orodje pri razumevanju teh prastarih napisov. Prav tako je pomembna ugotovitev, da za razumevanje ni bilo treba iskati vzporednic v umetno rekonstruirani staroslovanščini. Današnja slovenščina z upoštevanjem številnih narečij in narečnih izgovorjav je bistveno boljše

orodje za razumevanje teh prastarih napisov, kot pa napačno zastavljena rekonstrukcija praslovanščine. Ta je namreč napačno rekonstruirana, saj je uporabljena napačna, to je monogenetska metoda, ki vnaprej določa razvoj iz enega izhodišča, obenem ne upošteva navedenih in drugih številnih, zlasti najstarejših slovanskih napisov, zato je zmotna in znanstveno oporečna.

Literatura

1. S Bökönyi, W Meid, Gaulish Inscriptions, *Archaeolingua*, Akaprint, Second rev. ed., Budapest 1994.
2. A Ambrozic, *Adieu to Brittany*, Toronto, Cythera press 1999, 7-14, 35-36, 39-43, 48-49.
3. A Ambrozic, Etymological parallelism in inscriptions from ancient Gaul, *Zbornik 1. mednarodne konference Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva*, Jutro, Ljubljana 2002, 131-149.
4. V. Vodopivec, Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar, *Zbornik 4. mednarodne konference Evropski staroselci*, Jutro, Ljubljana 2006, 118-144.

Povzetek

Že Cezar nam v zapisu *De bello Galico* poroča o Venetih na tleh sedanje Francije, zato so tudi na tem območju nujna jezikovna vprašanja v zvezi s predrimskimi napisi in napisi v latinici. Obravnavano je 23 napisov; iz Italije so napis št. 7 iz Umbrije ter št. 8 in 12 iz zahodne Lombardije, ostali pa so iz Francije. Pokazalo se je, da so tako predrimski napisi kot napisi v latinici v dobrem delu razumljivi na slovanskih osnovah. Nekateri napisi so bili že obravnavani in s sedaj prevedenimi napisi potrjujejo slovansko prisotnost na tem območju daleč pred rimsko zasedbo. Izbrani napisi so sicer pretežno nagrobni, nekaj pa jih je tudi iz vsakdanjega življenja in verovanja. Zlasti so zanimivi tisti, ki so povezani s pijačo in nam odkrivajo poleg tedanjega verovanja in pokopavanja tudi druga tako mistična kot povsem življenjska vprašanja.